

الگویی عملی برای تربیت منش اثربخش^۱

اثر توماس لیکونا^۲

ترجمه شده در موسسه مطالعات نسل (متن)

«تربیت منش» تلاشی جهانی برای رشد ارزش‌های اخلاقی و عملکردی محوری مورد قبول اغلب جوامع و فرهنگ‌ها در نوجوانان است. برای اثربخش بودن، تربیت منش باید شامل تمام ذی‌نفعان در قالب یک انجمن مدرسه‌ای باشد و باید به فضای مدرسه و برنامه‌دستی نفوذ و سرایت کند. تربیت منش شامل طیف وسیعی از مفاهیم مانند فرهنگ مثبت مدرسه^۳، تربیت اخلاقی، جمع‌های درستی^۴ [اشاره به الگوی کلبرگ برای تربیت اخلاقی]، جمع‌های مراقبت‌محور مدرسه^۵، یادگیری هیجانی-اجتماعی، رشد مثبت جوانان، تربیت شهروندی و رشد اخلاقی جوانان می‌شود، همچنین مروج این تعهد اجتماعی است که باید به جوانان کمک کرد تا شهروندانی مسئولیت‌پذیر، اهل مراقبت از دیگران و پیش‌گام در همکاری با شهروندان دیگر پرورش یابند. انتظار می‌رود تربیت منش به دانش‌آموزان کمک کند تا خصوصیات‌های مهم انسانی مانند عدالت، پشت‌کار، غم‌خواری، احترام و شجاعت را در خود رشد دهند و بدانند که چرا زندگی با این صفات مهم است. تربیت منش با کیفیت، فرهنگ جامعی از منش را در بین جوان‌ها و بزرگسالان ایجاد می‌کند که حمایت‌گر و به چالش‌کشنده آنها در تلاش برای بهترین‌هاست.

توماس لیکونا، ارائه دهنده ۱۱ اصل تربیت منش اثربخش^۶، معتقد است در تمام طول تاریخ هدف تربیت تنها دو چیز بوده است، کمک به کودکان برای آنکه زیرک^۷ و خوب^۸ شوند. نهضت تربیت منش جان دوباره‌ای است به کالبد نظام‌های آموزش و پرورش و مدارس برای تحقق پاره دوم این هدف، که البته اثر آن بر بهبود اولی نیز به تجربه مشخص شده است.

^۱The 11 Principles of Effective Character Education (<http://www.character.org>) (2014)

^۲Thomas Lickona

^۳Character education

^۴positive school culture

^۵just communities

^۶caring school communities

^۷ بر طبق توضیح کتاب رویکردهای نوین در تربیت اخلاقی (حسنی، ۱۳۹۴)، لیکونا به عنوان پدر تربیت منش در آمریکا شناخته می‌شود و الگوی

پیشنهادی وی در مدارس بسیاری مورد استفاده قرار گرفته است (همان، ۳۰-۳۲۹). دانیل لپسلی (Daniel K. Lapsley) و داریا نارواژ (Darcia

Narvaez) در قسمتی از فصل هفتم جلد چهارم کتاب راهنمای روان‌شناسی کودک (Handbook of Child Psychology) (انتشارات وایلی، ۲۰۰۶)،

ذیل عنوان «رویکردهای تربیت منش» اشاره می‌کنند که برنامه‌های بسیاری برای تربیت منش در مدارس اجرا می‌شود که اصول آنها در میان

۱۱ مبنای طرح لیکونا وجود دارد (ص ۲۶۹). (م)

^۸smart
^۹good

تربیت منش راه‌حلهایی اثربخش را برای مسائل رو به رشد اخلاقی و تحصیلی دانش‌آموزان تدارک می‌کند. مریبان با موفقیت از تربیت منش برای تغییر شکل و بهبود فرهنگ مدارس، افزایش موفقیت تحصیلی تمام دانش‌آموزان، تربیت شهروندانی جهانی، ترمیم نزاکت، جلوگیری از رفتارهای ضداجتماع و ناسالم، و بهبود رضایت و دوام شغلی معلمان استفاده کرده‌اند. از آنجا که دانش‌آموزان زمان زیادی را در مدرسه می‌گذرانند، فرصت ویژه‌ای برای مدارس ماست تا تلاش کنند و مطمئن شوند که آنها تمام کمک و حمایت لازم برای رسیدن به ظرفیت‌های بالقوه خود را دریافت کرده باشند. مدارس که تربیت منش با کیفیتی را دنبال می‌کنند مکان‌هایی هستند که دانش‌آموزان، معلمان و والدین از یک مدرسه خوب انتظار دارند. آنها جایی هستند که افراد جوان سعی می‌کنند بهترین عملکرد خود را نشان بدهند، چرا که احساس امنیت می‌کنند، با اهمیت دانسته می‌شوند، مورد حمایت قرار می‌گیرند و توسط هم‌سالان و بزرگ‌سالان اطراف خود به چالش کشیده می‌شوند.

دستورالعمل و متن نهایی و یگانه‌ای برای تربیت منش اثربخش وجود ندارد، اما چند اصل مهم را باید در نظر داشت. بر اساس تجارب مدارس اثربخش، ۱۱ اصل تربیت منش اثربخش به عنوان سنگ‌بنای فلسفه تربیت منش شکل گرفته، که باید برای آغاز کردن و انجام دادن هر برنامه تربیت منشی رعایت شود. مدارس و تمام کسانی که خود را مسئول رشد منش جوانان می‌دانند بر اساس این اصول کار خود را برنامه‌ریزی و اجرای آن را ارزیابی کنند. متن حاضر بر اساس تجربه‌ها و بازخوردهای مدارس اثربخشی که این اصول را اجرا کرده‌اند، توضیح می‌دهد که این ۱۱ اصل در عمل باید چگونه دیده شوند. برای آشنایی با جزئیات بیشتر این طرح می‌توانید به کتاب مرجع پیش‌بینی شده مراجعه بفرمائید.

اصل ۱: انجمن مدرسه ارزش‌های اخلاقی و عملکردی محوری مبنای منش خوب را مشخص می‌کند.

مدارسی که به صورت اثربخش منش خوب را مشخص کرده‌اند، اتفاق نظر دارند که باید در مدرسه بر روی ارزش‌های اخلاقی و عملکردی محوری، که انتظار دارند تدریجاً به دانش‌آموزان القا کنند، توافق شکل بگیرد. برخی مدارس نیز به جای تعبیر «ارزش‌های اخلاقی و عملکردی محوری» از واژگانی مانند فضایل،^۱ صفات^۲ و یا ارکان^۳ برای اشاره به خصوصیات منشی مورد نظری که می‌خواهند در دانش‌آموزان پرورش^۴ بدهند، استفاده می‌کنند. در هر حال ارزش‌های محوری یک تربیت منش با کیفیت و اثربخش به شأن انسانیت اذعان دارد، رشد و رفاه فردی را مد نظر دارد، قائل به خیر مشترک است،

^۱Character.org's Eleven Principles Sourcebook
^۲Virtues
^۳Traits
^۴Pillars
^۵Foster

حقوق و مسئولیت‌های افراد را در یک جامعهٔ دموکراتیک مشخص می‌کند و از آزمون عمومیت اخلاق^{۱۵} سربلند بیرون می‌آید: «آیا می‌خواهی همهٔ افراد در این موقعیت همانگونه عمل کنند که تو الآن عمل می‌کنی؟» ویا آزمون قانون طلایی اخلاق: «آیا دوست داری با تو نیز به همین گونه عمل شود؟»^{۱۶}

مراقبت، صداقت، انصاف، مسئولیت‌پذیری و احترام به خود و دیگران نمونه‌هایی از ارزش‌های محوری؛ و پشتکار، بهترین تلاش، استقامت، تفکر انتقادی و رویکرد مثبت، مثال‌هایی از ارزش‌های عملکردی هستند. انجمن مدرسه ارزش‌های محوری را انتخاب می‌کند و به آنها متعهد می‌شود تا مبنایی باشد برای آنکه افراد بر آن اساس بهترین عمل خود را در مدرسه انجام دهند. مدرسه‌ای که به رشد منش دانش‌آموزان خود متعهد است ارزش‌های محوری انتخاب شده را در بیانۀ مأموریت خود می‌آورد و در تمام سطوح عملکردی مدرسه به این سنگ‌بنا استناد می‌کند.

چه خوب است که انجمن مدرسه به هنگام انتخاب ارزش‌های محوری وسیع‌ترین نظرخواهی را از کادر، متخصصین، والدین، دانش‌آموزان و ذی‌نفعان دیگر بگیرد یا حداقل از آنها بخواهد که دربارهٔ ارزش‌های انتخاب شده ابراز نظر کنند. تبیین مدرسه از این که ارزش‌ها چگونه به نظر برسند، باید بر اساس واژگان متناسب با رفتارهای مشاهده‌پذیر باشد. اگر این ارزش‌ها توسط نهاد رسمی آموزش و پرورش تعیین شده یا از قبل موجود است، ذی‌نفعان حاضر باید نگاه تأملی نسبت به آن داشته باشند تا اطمینان حاصل شود که ارتباط مناسبی با وضعیت امروز جامعه داشته باشد. کادر مدرسه باید بدانند که انجمن مدرسه چگونه و به چه دلیلی این ارزش‌ها را انتخاب کرده است و به آن پایبند باشند.

مدرسهٔ بابلون^{۱۷} در نیویورک رویکردی چند لایه به شکل‌دهی منش دارد. پیام این مدرسه دربارهٔ تربیت منش همه‌جا قابل رویت است؛ مثلاً در بیانۀ مأموریت و چشم‌انداز باورها، آیین‌نامهٔ کلاس‌ها، ملاقات‌ها و نشست‌های کادر و اولیاء و مربیان و تمرین‌های تربیت منش مشترک مدرسه و خانه. علاوه بر این سالن نمایش مدرسهٔ کانون تربیت منش است و ارزش‌های محوری را به زندگی عادی دانش‌آموزان می‌آورد؛ در ملاقات‌های صبح‌گاهی، درس‌های متمرکز بر آموزش منش، برنامه‌های رفاقتی بین پایه‌ها و برنامه‌های خدماتی دوره‌ها و پایه‌ها.

^{۱۵} ناظر به قانون اخلاقی مورد نظر امانوئل کانت (م)

^{۱۶} نویسنده این دو قانون را یکسان دانسته است، اما با توجه به مباحث فراوان در فلسفهٔ اخلاق، به خصوص نقدهایی که رویکرد شهودگرایی به

قانون عمومیت اخلاقی کانت داشته‌اند؛ روشن است که این دو متفاوت از یکدیگرند. (م)

اصل ۲: «منش» به صورت جامع شامل تفکر، احساس و عمل تبیین می‌شود.

منش خوب شامل فهمیدن ارزش‌های اخلاقی و عملکردی، دغدغه داشتن نسبت به آنها و عمل کردن است. بنابراین رویکرد کل‌نگر به رشد منش سعی دارد استعدادهای شناختی، هیجانی و رفتاری را به گونه‌ای رشد دهد که افراد مطابق آنچه درست است و به بهترین شکل عمل کنند. دانش‌آموزان با مطالعه ارزش‌ها و مباحثه، آنها را می‌فهمند؛ الگوهای رفتاری را مشاهده می‌کنند؛ و مسائلی را که شامل ارزش‌ها می‌شود حل می‌کنند. آنها با رشد دادن مهارت‌های هم‌دلی، برقراری ارتباط‌های مراقبت‌محور، درونی‌سازی عادت‌های انجام خوب کارها، اهتمام به مسئولیت‌پذیری‌های پرمعنی، کمک به ساختن جمع‌ها، گوش دادن به ماجراهای الهام‌بخش و تأمل درباره تجربه‌های زندگی یاد می‌گیرند که نسبت به ارزش‌های محوری دغدغه داشته باشند. همچنین دانش‌آموزان کوشش جهت بهترین اقدام در مدرسه، عمل کردن به ارزش‌ها را یاد می‌گیرند. بر طبق این روال هر چقدر منش دانش‌آموزان بیشتر رشد می‌کند درک صحیح‌تری نسبت به ارزش‌های اخلاقی و عملکردی پیدا می‌کنند، دارای تعهد عمیق‌تری برای زندگی مطابق این ارزش‌ها می‌شوند و ظرفیت و تمایل‌شان برای رفتار مطابق این‌ها قوی‌تری می‌شود.

مدرسه متوسطه فرانسیس هاول^۸ برنامه روزانه مدرسه را تماماً به گونه‌ای بازسازی کرده است که دانش‌آموزان هر روز ۲۰ دقیقه برای تمرین‌های منش‌های ارتباطی با یکدیگر در تعامل باشند. در این زمان مطابق روال اجرایی مشخص شده گروه‌های دانش‌آموزانی مرکب از پایه‌های مختلف شکل می‌گیرد تا درک بهتری از ارزش‌های محوری پیدا کنند، آنها را درونی و عملاً تمرین کنند. فعالیت‌ها شامل نوشتن منش‌های هدف، مربی‌گری هم‌سالان^۹، گفتگو درباره مسائل مدرسه و اتفاقات جاری و کمک به یا قدردانی از گروه‌های خاصی در مدرسه می‌شود. دانش‌آموزان اتوبوس‌های مدرسه را نظافت می‌کنند، برای کارکنان غذاخوری مدرسه کیک می‌آورند، برای کادر خدماتی مدرسه جای کارت پرسنلی درست می‌کنند و هنگام تمییز کردن سالن‌ها توسط بخش سرایداری برای آنها شکلات داغ می‌آورند.

اصل ۳: مدرسه رویکردی جامع، هدفمند و فعال نسبت به رشد منش دارد.

اعضای مدرسه‌ای که می‌خواهد شاهد رشد منش در دانش‌آموزان خود باشد، باید با عینک منش خود را ارزیابی کند که آیا روال واقعی مدرسه به گونه‌ای هست که اثر مثبتی بر منش دانش‌آموزان داشته باشد. رویکرد جامع مدرسه به منش دربرگیرنده تمام فرصت‌های مدرسه برای رشد منش دانش‌آموزان است. این نگاه برنامه‌درسی و فوق‌برنامه مدرسه را در بر می‌گیرد، به ویژه شامل برنامه‌درسی پنهان مدرسه می‌شود؛ مانند: چه اندازه روندهای مدرسه مطابق ارزش‌های محوری است،

بزرگسالان مدرسه چقدر الگوی منش خوب هستند، آیا فرایندهای آموزش به دانش‌آموزان اهمیت می‌دهد، تنوع دانش‌آموزان چگونه دیده می‌شود، و سیاست‌های انضباطی مدرسه چقدر دانش‌آموزان را به تأمل و رشد تشویق می‌کند. برنامه‌های تربیت منش که به تنهایی عمل می‌کنند، در ابتدا مفیدند اما باید با تلاش‌های جامع مدرسه‌ای پیوند بخورند و تربیت منش به تمام اجزاء زندگی در مدرسه بیاید. مطابق نگاه هدفمند و فعال، کادر مدرسه در لحظه‌های آموزش‌پذیر تنها واکنش نشان نمی‌دهند، بلکه آن را با درس‌های منش همراه می‌کنند. حتی تعمداً فرصت‌هایی را برای رشد منش دانش‌آموزان خلق می‌کنند.

به هدف اینکه منش خوب سبک زندگی تمام مدرسه شود، انجمن و مسئولان مدرسه Peters Township در حال همکاری برای مشخص کردن و ترویج ارزش‌های محوری هستند. آنها ارزش‌های مورد نظر آموزش و پرورش رسمی را در خلال برنامه‌درسی عادی و فوق برنامه مدرسه قرار داده‌اند. در درس ادبیات دانش‌آموزان متن‌های مشخص یا نوشته‌های خودشان درباره مسائل منش مانند تبعیض، میهن‌پرستی، شجاعت اخلاقی و ... را می‌خوانند. در کلاس‌های مطالعات اجتماعی آنها باید ارزش‌هایی را انتخاب کنند و با الگو گرفتن از جنبش‌های ملی و بین‌المللی و همکاری اعضای مدرسه و خانواده‌ها و ... خدماتی را در آن راستا ارائه کنند.

اصل ۴: مدرسه یک اجتماع مراقبت‌محور ایجاد می‌کند.

مدرسه‌ای که می‌خواهد منش‌ها را رشد بدهد سعی می‌کند در اندازه‌ای کوچک جامعه‌ای مدنی، مراقبت‌محور و عادل باشد. این مهم در صورت شکل‌گیری انجمنی تحقق می‌یابد که اعضای آن با یکدیگر ارتباط‌های محترمانه، تماس‌های مراقبت‌محور داشته باشند و نسبت به یکدیگر احساس مسئولیت کنند. بنابراین باید بین دانش‌آموزان و کادر مدرسه، میان دانش‌آموز یک پایه و پایه‌های مختلف، میان اعضای کادر و بین کادر و خانواده‌ها ارتباط‌های مراقبت‌محور برقرار باشد. مدرسه از راهبردهای تربیتی مختلف (مانند یادگیری مشارکتی، مربی‌گری بین‌سنین، نشست‌های کلاسی و ...) استفاده می‌کند تا احترام متقابل و احساس مسئولیت‌پذیری افراد نسبت به یکدیگر را تشویق کند. این ارتباط‌های مراقبت‌محور علاقه به یادگیری و تمایل برای انسان خوب بودن را پرورش می‌دهد. تمام کودکان و نوجوانان به امنیت، احساس تعلق و تجربه همکاری نیاز دارند. آنها بیشتر ارزش‌ها و انتظارات گروه‌هایی را که این نیازهایشان را برآورده می‌سازند، درونی می‌کنند. به همین ترتیب هر چقدر والدین و کادر احترام، انصاف و همکاری دوطرفه‌ای را در ارتباط‌های بین خودشان تجربه کنند، احتمال بیشتری دارد که بتوانند این ارزش‌ها را در دانش‌آموزان نیز ارتقا دهند.

در یک مدرسه مراقبت‌محور زندگی روزانه کلاس‌های درس و تمام اجزاء دیگر مدرسه (مانند راهروها، بوفه و غذاخوری، زمین بازی، مکان‌های ورزشی، اتوبوس‌ها، دفتر ورودی، اتاق استراحت معلمان و ...) رنگ گرفته از جو دغدغه نسبت به دیگران و احترام به آنهاست. کادر مدرسه به تناوب در رویدادهای مدرسه شرکت می‌کنند. مدرسه معلمان و

دانش‌آموزان را تشویق می‌کند و شرایط را به گونه‌ای فراهم می‌سازد که در گروه‌های کوچک با یکدیگر ملاقات‌های گپ‌وگفتی داشته باشند. مدرسه و تک‌تک معلمان و کادر مدرسه نیز در تلاش هستند تا به صورت هماهنگ خدمات آموزشی و مشاوره‌ای و مربی‌گری را در صورت نیاز برای دانش‌آموزان مهیا کنند.

بر اساس برنامه‌درسی مدارس بین‌المللی که بر مسئولیت‌پذیری و انعطاف‌پذیری بین‌فرهنگی تأکید دارد و همچنین یک برنامه‌مشورتی که پیشنهاد می‌کند تمام دانش‌آموزان درگیر فعالیت‌های خدمت‌رسانی شوند، مدرسه متوسطه روزانه، به دانش‌آموزان فرهنگ مراقبت‌محوری را آموزش می‌دهد و دانش‌آموزان آن را در تعداد زیادی برنامه‌خدمت‌رسانی اجرا می‌کنند. مدرسه قصد دارد که خانواده‌ای هویت‌دار، با روح و انگیزه و مراقبت‌محور برای تمام دانش‌آموزان باشد. دانش‌آموزان هر روز را با نشست‌هایی شروع می‌کنند که در آن با یکدیگر صحبت می‌کنند و پیرامون مسائل خدمت‌رسانی برنامه‌ریزی می‌کنند. برای آنکه احساس تعلق به خانواده‌ی مدرسه در بین ۶۰۰ دانش‌آموز ایجاد شود، ایه‌های تحصیلی برداشته شده و آنها در گروه‌های یادگیری قرار گرفته‌اند که گروه‌های معلمان متناسب به نیازهای خاص‌شان با آنها کار می‌کنند. فرهنگ مدرسه بر مراقبت و پذیرش نسبت به اعضای مدرسه و دنیای بیرون تأکید دارد.

اصل ۵: مدرسه فرصت‌های عمل اخلاقی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند.

همانند حوزه‌ی تحصیلی، در حوزه‌ی اخلاق نیز دانش‌آموزان یادگیرندگان سازنده‌ای هستند و با عمل کردن بهتر یاد می‌گیرند. برای رشد و جوجه‌شناختی، احساسی و رفتاری منش در دانش‌آموزان لازم است که آنها با فرصت‌ها و چالش‌های متعددی از زندگی واقعی درگیر شوند؛ مانند برنامه‌ریزی و انجام دادن یک مسئولیت مهم، کار در قالب تیم، مذاکره برای رسیدن به راه‌حل‌های صلح‌طلبانه، تشخیص و حل دوگانه‌های اخلاقی و تشخیص و رعایت نیازهای مدرسه و جامعه. در خلال تجربه‌های تکرارشونده و تأمل پیرامون آنها، دانش‌آموزان قدردانی و تعهد بیشتری برای عمل به ارزش‌های اخلاقی و عملکردی پیدا می‌کنند.

مدرسه می‌تواند در بستر خدمت‌رسانی‌ها (مانند کمک به سالخوردگان، رسیدگی به افراد بی‌خانمان و حیوانات درمانده، مراقبت از محیط زیست و ...) دیدگاه و انتخاب دانش‌آموزان را ببیند و آنها را رشد دهد. علاوه بر خدمت‌رسانی، اعمال اخلاقی دانش‌آموزان می‌تواند شامل حل اختلافات، مقاومت در برابر زورگویی، امانت‌داری تحصیلی (تقلب نکردن و ...) و مردانگی ورزشی باشد. بسترهای دیگر فعالیت دانش‌آموزان می‌تواند به عهده گرفتن اداره‌ی کلاس‌ها و فضاهای ورزشی و دیگر مدرسه باشد، به طوری که از فرصت‌های این مسئولیت‌ها نیز بهره‌مند شوند. معلمان نیز می‌توانند این فعالیت‌ها را با برنامه‌درسی رسمی مرتبط سازند. مدرسه با فراهم کردن فرصت و شرایط دیگر این اقدامات دانش‌آموزان را با نتایج مثبت رفتارهای اخلاقی‌شان مواجه می‌کند و می‌تواند از آنها بخواهند که در این زمینه تأمل کنند.

کادر مدرسه ابتدایی Alta Leary برنامه‌درسی ویژه‌ای را برای هر پایه دانش‌آموزی طراحی کرده‌اند که محور آن ارتباط دادن سؤال‌های اساسی فعالیت‌های خدمت‌رسانی به مسائل اخلاقی است. کلاس پنجمی‌های این مدرسه ذیل عنوان «بگذار آزادی به صدا درآید»، سؤال‌های اساسی خود دربارهٔ مشروطیت و لایحهٔ حقوق را در قالب نامه‌ای تنظیم کردند و برای اعضای کنگره فرستادند. دانش‌آموزان سال دوم نیز برای سیل‌زدگان هائیتی حمایت مالی تهیهٔ ۲۰۰ کیلو لوبیا و برنج را جمع‌آوری کردند. آنها آموخته‌اند که خدمت‌رسانی جزئی اصلی از منش خوب و زندگی و تحصیل معنادار است.

اصل ۶: مدرسه برنامه‌درسی معنادار و چالش‌برانگیزی را ارائه می‌کند که به تمام یادگیرندگان اهمیت می‌دهد، منش آنها را رشد می‌دهد و به آنها کمک می‌کند که موفق شوند.

مربیان تربیت منش اثربخش راهبردهای یاددهی- یادگیری فعال را به گونه‌ای مورد استفاده قرار می‌دهند تا منش دانش‌آموزان با تمام تنوعی که دارند در فرایند درسی هر روزه رشد یابد. هنگامی که معلمان تربیت منش را اولویت برنامهٔ کلاس خود قرار می‌دهند، می‌توانند ارتباط‌های خوبی بین محتوای درس و مهارت‌های مرتبط با آن و نیازها، علایق و سؤال‌های طبیعی دانش‌آموزان برقرار کنند، و طی یک فرایند، فعالیت درگیر و موفقیت دانش‌آموزان را بهبود دهند.

وقتی که معلمان نمونه‌های موفقیت و اخلاقی بودن را برای دانش‌آموزان پررنگ می‌کنند و مهارت‌های اجتماعی-هیجانی مانند خودآگاهی، مدیریت خود و تصمیم‌گیری اخلاقی را بین آنها ترویج می‌کنند، تمرکز دانش‌آموزان بر برنامه‌درسی بیشتر می‌شود. معلمان ارزش‌های اخلاقی و عملکردی مانند امانت علمی، کنجکاوی ذهنی، تفکر انتقادی، پشتکار را تشویق می‌کنند و دانش‌آموزان بهتر می‌توانند بهترین توان خود را عملی کنند و به استقلال، کفایت و اطمینان به نفس بیشتر برسند. چرا که وقتی معلم اجازه بدهد آنها در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های کلاس شرکت کنند، می‌توانند خلاقانه فکر کنند و ایده‌هایشان را به آزمایش بگذارند. بدین ترتیب طبیعی است که در این مدارس کلاس‌های درس لزوماً بر اساس سن دانش‌آموزان تشکیل نمی‌شود، بلکه فرصت مهیاست تا گروه‌های درسی مانند حلقه‌های متعدد ریاضی بر اساس نیازهای تعدادی از دانش‌آموزان و با محتوا، روال و خروجی مخصوص به خودش شکل بگیرد.

سختگیری درسی، برنامه‌درسی متناسب با تربیت منش و تأکیدی جدید بر ارزش‌های عملکردی باعث شد مدرسهٔ متوسطهٔ واترلو از مدرسه‌ای با آیین‌ترین عملکرد در منطقهٔ آموزشی خود به سطحی از عملکرد بالا برسد که الگوی مدارس دیگر شود. راهبرد اصلی این فرایند برنامهٔ مشورتی خاصی است که طی آن دانش‌آموزان اهداف تحصیلی خود را معین و پیشرفت خود را رصد می‌کنند. برنامهٔ تربیت منش مدرسهٔ واترلو تمرکز ویژه‌ای بر نحوهٔ یادگیری دانش‌آموزان دارد. ارتقای حرفه‌ای کادر در زمینهٔ سبک‌های یادگیری، آموزش تفکیک‌شده، درک نیازهای دانش‌آموزان فقیر، یادگیری مشارکتی و انگیزه‌بخشی به دانش‌آموزان بدون انگیزه ابزارهای ارزشمندی را برای بهبود آموزش در اختیار آنها قرار داده است.

اصل ۷: مدرسه انگیزه درونی دانش‌آموزان را پرورش می‌دهد.

منش یعنی اینکه کار درست را به بهترین وجه انجام بدهیم حتی زمانی که هیچ‌کس ما را نمی‌بیند. بهترین دلیل زیربنایی برای قواعد اخلاقی احترام به درستی و نیاز دیگران است بدون نیاز به تشویق یا تنبیه دیگران. ما می‌خواهیم که دانش‌آموزان با دیگران مهربان باشند به خاطر این باور درونی که مهربانی خوب است و میل درونی برای خوب بودن. ما می‌خواهیم که آنها کار خود را به بهترین شکل انجام بدهند به این خاطر که بهترین توانایی خود را محقق کنند و نه اینکه نمره خوبی بدست آورند. انگیزش درونی فرایندی از رشد است که مدارس تربیت منش مراقبند در سایه مشوق‌های بیرونی قرار نگیرد. تمرکز شدید بر جایزه و اصلاح رفتار^۲ عمده محدود می‌شود. معلمان سعی می‌کنند از روش‌های آموزشی که مبتنی بر اصلاح رفتار بعد از بازخورد گرفتن هستند استفاده کنند. این روش‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا خروجی با کیفیت ارائه کنند و از کار ارزشمندی که انجام داده‌اند احساس افتخار کنند.

مدارس تربیت منش سعی می‌کنند که فهم دانش‌آموزان نسبت به قواعد اخلاقی و آگاهی آنها از تأثیر اعمال‌شان بر دیگران رشد کند و بدانند که به منش قوی مانند خودکنترلی، روشن‌بینی و سعه نظر، مهارت‌های حل تعارض و ... برای رفتار مسئولانه آینده نیاز دارند. در این مدارس به جای آنکه منحصراً بر قبول^۳ تأکید کنند به دنبال این هستند که به دانش‌آموزان کمک کنند تا از اشتباهات خود بهره بگیرند و فرصتی باشد برای تأمل، حل مسئله و جبران. در این فرصت‌ها نتایج اعمال آنها متناسب (از لحاظ منطقی مرتبط با قانون یا قانون‌شکنی)، محترمانه (نه همراه با خجالت دادن یا پست کردن)، مستدل (نه تند و بی‌اندازه)، جبران‌پذیر (بازسازی و اصلاح رابطه با جبران کاستی)، سازنده (کمک‌کننده به دانش‌آموز تا کیفیت‌های منش مانند هم‌دلی، مهارت‌های اجتماعی، انگیزه برای انجام کار درست را که هنگام وقوع رفتار نادرست استفاده نشده بوده است، در خود رشد دهد) است.

کادر مدرسه به صورت طبیعی مواجهه مثبت و سازنده‌ای با مسائل رفتاری دانش‌آموزان دارند و آنها را تشویق می‌کنند تا بر اساس ارزش‌های محوری درباره رفتار خود تأمل کنند و عمل خود را جبران کنند. دانش‌آموزان همواره مورد احترام هستند و سعی بر رشد اخلاقی آنهاست. آیین‌نامه انضباط رفتاری و اخلاقی مدرسه بر مبنای تبیین، گفتگو و نتایج طبیعی و منطقی^۴ است تا دانش‌آموزان از خطاهایشان بیاموزند، فرصت داشته باشند روابط را بازسازی و برای بهبود رفتار خود برنامه‌ای را تنظیم و اجرا کنند.

^۲behavior modification
^۳compliance
^۴natural and logical consequences

دانش‌آموزان دبیرستان مرکزی هینسدیل^۵ به قدری از لحاظ شکل‌گیری منش انگیزه درونی دارند که برنامه‌های بسیاری را خودشان آغاز کرده‌اند. آنها در برنامه «شکستن دیوارها» با قلدری و اذیت‌ها به مبارزه برخاستند و در حضور هم‌سالان مدرسه خودشان و مدارس دیگر درباره تبعیض صحبت کردند. تمام دانش‌آموزان مدرسه انگیزه پیدا کرده‌اند که درباره تداوم رشد منش خود تأمل کنند. قوانین انضباطی نیز دارای اجزاء تأملی است که کمک کرده است موارد ارجاعی انضباطی کاهش پیدا کند.

اصل ۸: کادر مدرسه، اجتماع یادگیرنده اخلاقی هستند که خود را نسبت به تربیت منش مسئول می‌دانند و خودشان هم‌راستا با ارزش‌های محوری مورد انتظار از دانش‌آموزان عمل می‌کنند.

لازم است تمام کادر مدرسه اعم از معلمان، معاونین، مشاوران، دستیاران تخصصی،^۶ معلمان کودکان استثنایی،^۷ روان‌شناسان و مددکاران اجتماعی، پرستاران، مربیان ورزش، کارکنان بوفه و غذاخوری، دستیاران کلاس‌ها و فضاهای بازی و ورزش و رانندگان اتوبوس‌های مدرسه برای دانستن، گفتگو کردن و مسئولیت‌پذیری نسبت به تلاش مدرسه برای تربیت منش فعالانه مشارکت کنند. اولاً اعضای کادر مسئولند که با الگو بودن عملی در رعایت ارزش‌های محوری بر روی دانش‌آموزان اثرگذار باشند. ثانیاً ارزش‌هایی که زندگی دانش‌آموزان را در مدرسه هدایت می‌کند قاعداً با ارزش‌هایی که کادر مدرسه باید در رفتار خود رعایت کنند ماهیتاً تفاوت ندارد، همانند دانش‌آموزان، منش کادر نیز با همکاری، به اشتراک گذاشتن بهترین تلاش‌شان و مشارکت در تصمیم‌سازی تمام قسمت‌های مدرسه رشد می‌کند. در این راستا لازم است که کادر مدرسه از دوره‌ها و آموزش‌های ارتقای حرفه‌ای متناسب بهره‌گیرند و راهبردهای تربیت منش را در کاری که با دانش‌آموزان دارند بیاموزند و عمل کنند. قسمت مهمی از این رشد حرفه‌ای نیز در جلسات گفتگوی داخل مدرسه رخ می‌دهد. اعضای کادر باید با تأمل و آگاهی بپرسند: مدرسه در حال حاضر چه تجاربی برای شکل‌دهی منش دانش‌آموزان در نظر گرفته است؟ این تجربه‌ها چه اندازه اثربخش و جامع هستند؟ مشکلات اخلاقی حل نشده در مدرسه کدامند؟ کدامیک از فعالیت‌های جاری مدرسه در تضاد با ارزش‌های محوری مورد نظر است؟ برای تربیت منش اثربخش تأمل درباره این ماهیت مدرسه غیر قابل صرف‌نظر است.

در مدرسه جان رابینسون^۸ اعضای کادر و والدین نشست‌های ماهانه‌ای برای رصد برنامه رشد منش در خانه بچه‌ها با نام «صلح و صفا و با یکدیگر» و به پیش راندن آن دارند. معلمان نیز باید هر روز در محیط‌های باز مدرسه همکاری خود با یکدیگر را در معرض دید و تجربه دانش‌آموزان قرار دهند. در طول زمان این روحیه همکاری باعث شده است که کادر مدرسه بتوانند با یکدیگر کارهای خلاقانه مخاطره‌آمیزی را انجام بدهند مانند همین برنامه «صلح و صفا با یکدیگر» و برنامه‌ای دیگری با نام «دغدغه برای خواندن» که آن را با برنامه‌درسی

^۵Hinsdale Central High School
^۶paraprofessionals
^۷resource teachers
^۸Col. John Robinson School

عادی مدرسه پیوند زده‌اند. معلمان به صراحت می‌گویند ارتباط‌های مثبتی که تجربه می‌کنند باعث شده که از آمدن به مدرسه لذت ببرند. برنامه ابتکاری که با مشارکت تعداد کمی از کادر مدرسه آغاز شده بود، حال بعد از سال‌ها با ایستادگی آنها و آموزش‌های حرفه‌ای مکمل توسعه یافته است.

اصل ۹: مدرسه رهبری مشارکتی را پرورش می‌دهد و از ابتکارهای تربیت منش حمایت می‌کند.

مدارسی که به تربیت منش علاقه دارند رهبرانی دارند که از آشکارا از مشارکت تمام ذی‌نفعان در رهبری استقبال و حمایت می‌کنند. بسیاری از این مدارس کمیته‌هایی متشکل از کادر، دانش‌آموزان، والدین و اعضای انجمن را برای برنامه‌ریزی، اجرا و حمایت از طرح‌های تربیت منش تشکیل می‌دهند. تا هر زمان که لازم باشد و متناسب با شرایط مدرسه و اعضای کمیته، این تشکل رهبری می‌تواند رسمی تر شود یا به مرور و مطابق ارزش‌های تربیت منش کمرنگ گردد و نقش خود را به تمام افراد محول کند؛ مثلاً دانش‌آموزان می‌توانند قسمت‌های مهمی از این رهبری را در قالب نشست‌های کلاسی، شورای دانش‌آموزی، میانجیگری‌های بین خودشان، مربی‌گری بین پایه‌ها، کلوب‌های خدمت‌رسانی، نظامت و ... به عهده بگیرند که باعث رشد منش آنها نیز می‌شود. همچنین رهبری و مدیریت مدرسه مجدانه به دنبال حمایت بلندمدت و همه‌جانبه از ارتقای حرفه‌ای معلمان، اختصاص زمان و بودجه برای برنامه‌های ابتکاری تربیت منش است.

منطقه آموزشی لیندبرگ^۹ که در سال ۲۰۱۴ به عنوان منطقه ملی تربیت منش نام‌گذاری شد اولین تلاش‌هایش در این زمینه را از سال ۱۹۸۹ آغاز کرد. از آن زمان منطقه چارچوب نظری و فلسفی، حمایت مالی، اختصاص زمان و ارتقای حرفه‌ای مورد نیاز را تدارک کرده است تا اقدامات اولیه تداوم پیدا کند. منطقه در هر مدرسه‌اش انجمن‌های یادگیری حرفه‌ای را ترویج کرده که در آنها معلمان ارتباط‌های دانشگاهی برقرار می‌کنند و ایده‌های تحصیلی، منش و اهداف رهبری را به اشتراک می‌گذارند.

اصل ۱۰: مدرسه خانواده‌ها و انجمن را به عنوان شرکای تلاش برای شکل‌دهی منش درگیر می‌کند.

مدارسی که خانواده‌ها را در تلاش‌های شکل‌دهی منش درگیر می‌کنند فرصت خود برای موفقیت دانش‌آموزان را بهبود می‌دهند. این مدارس از طریق نامه، ایمیل، شب‌های خانواده، وبسایت مدرسه و سمینارهای والدین درباره اهداف و موضوعات تربیت منش با خانواده‌ها ارتباط می‌گیرند. برای ایجاد اعتماد بیشتر بین خانه و مدرسه، والدین می‌توانند در کمیته تربیت منش و هر کجا که تصمیم‌گیری انجام می‌شود، حضور پیدا کنند. تلاش ویژه‌ای نیز صورت می‌گیرد تا برخی خانواده‌ها که کمتر مشارکت می‌کنند، فعال‌تر شوند. علاوه بر اینها مدرسه و خانواده‌ها سعی می‌کنند کمک‌های نهادهای بیرونی‌تر را نیز به طرح‌های تربیت منش مدرسه جلب کنند؛ مانند بخش تجارت، سازمان‌های جوانان، موسسات مذهبی، دولت و رسانه‌ها.

^۹The Lindbergh School District

مسئولین مدرسه به صورت منظم با والدین و سرپرست‌های دانش‌آموزان گفتگو می‌کنند، پیشنهادهای و فعالیت‌هایی را برای تقویت ارزش‌های محوری به آنها ارائه می‌کنند و به صورت رسمی و غیررسمی از آنها برای ارزیابی اثربخشی تلاش‌های تربیت‌منش پرسش می‌کنند.

در راستای فلسفه مدارس بین‌المللی که به حمایت قوی والدین و انجمن اهمیت می‌دهد، مدرسه ابتدایی Wilton Manors اعتماد زیادی به مشارکت والدین دارد. این مدرسه تنوعی از کارگاه‌های والدین را به سه زبان مختلف برگزار می‌کند. هر اندازه که مشارکت افراد جامعه در طرح‌های مدرسه بیشتر می‌شود، مدرسه نیز آنها را بیشتر در اداره کارها شریک می‌کند. بدین ترتیب افراد داوطلب در یک سال بالغ بر ۳۰ هزار دلار به شکل مالی و زمانی به مدرسه کمک کردند.

اصل ۱۱: مدرسه به صورت منظم فرهنگ و جو خودش، عملکرد کادر مدرسه به عنوان مربیان منش و میزان آشکار بودن منش خوب در رفتار دانش‌آموزان را ارزیابی می‌کند.

تربیت منش اثربخش شامل ارزیابی کمی و کیفی مداوم فرایندها و خروجی‌هاست. مدرسه از ابزارهای ارزیابی متنوعی مانند نمرات آزمون‌های تحصیلی، گفتگوهای گروهی و نتایج پیمایش‌ها که شامل ادراک دانش‌آموزان، معلمان و والدین می‌شود، استفاده می‌کند. مدارس بر اساس این داده‌ها گزارش تهیه و گام‌های بعدی را برنامه‌ریزی می‌کنند. مسئولین مدرسه در ابتدای طرح‌های ابتکاری تربیت منش و بعد از اجرای آنها پرسشنامه‌هایی را بین ذی‌نفعان توزیع می‌کنند.

نتایج حاصل از سه جهت حائز اهمیت است. نخست اینکه تا چه اندازه جو و فرهنگ مدرسه مطابق ارزش‌های محوری است؛ مثلاً از دانش‌آموزان می‌خواهند که نظر خود را درباره این جمله بیان کنند: «دانش‌آموزان در این مدرسه (کلاس) به یکدیگر احترام می‌گذارند و مراقبت می‌کنند». دوم اینکه چقدر رفتار منش مطابق ارزش‌های محوری است و آنها را با برنامه‌درسی خود ترکیب کرده‌اند. مدارس از معلمان می‌خواهد درباره فعالیت‌های تربیت منش خود تأمل کنند، نگرش دانش‌آموزان نسبت به الگو بودن معلمان را پیمایش می‌کنند، از ابزارهای مدیریتی برای رصد رفتار مطلوب معلمان استفاده می‌کنند. مدرسه برای اینکه ببیند چقدر دانش‌آموزان ارزش‌های محوری را درک کرده‌اند و در عمل اجرا می‌کنند، می‌تواند اطلاعات مربوط به رفتار آنها مانند حضور، تعلیق، خرابکاری، ساعت‌های خدمت‌رسانی، شیوع مواد مخدر، فریب دادن‌ها و ... گردآوری کند. مدارس اثربخش اطلاعات مربوط به بینش‌ها و رفتارهای مطلوب دانش‌آموزان را گردآوری می‌کنند و بر این اساس رشد منش آنها را به والدین گزارش می‌دهند، همانند گزارش‌های درسی و تحصیلی.

مدرسه ابتدایی جولیان مبتنی بر پژوهش، برنامه‌درسی محکمی را برای دانش‌آموزان در نظر گرفته است و با فرصت‌های مربی‌گری، مشاوره تحصیلی، فعالیت‌های حل مسئله و دروس تعیین هدف آن را غنی‌تر کرده است، برای تمام دانش‌آموزانی که ۵۷ درصد آنها از غذای رایگان مدرسه استفاده می‌کنند. مدرسه به صورت منظم تمام والدین را پیمایش می‌کند و تلاش ویژه‌ای دارد تا خانواده‌های کمتر مشارکت‌جو را شناسایی کند و آنها را به سخن درآورد و به حرف‌هایشان گوش کند. اخیراً مدرسه به درخواست خانواده‌های مکزیکی‌تبار تعطیلات زمستانی خود را بیشتر کرده است تا آنها بتوانند به خانواده‌های خودشان سر بزنند. نتیجه تمرکز مدرسه بر تربیت منش و ارزیابی مشخص است: موفقیت و حضور افزایش یافته، اما رفتارهای انضباطی در حال کاهش است.

